

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Васильківська Ольга

здобувачка СВО бакалавра спеціальності 053 Психологія

Науковий керівник: Коломієць Леся

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Війна, що почалась з 2014 року й продовжує тривати й досі, створює екстремальні умови для всіх верств населення, зокрема для студентів, які продовжують стикатися із викликами сьогодення не лише у навчальній діяльності, але й у питаннях професійного самовизначення та професійного саморозвитку.

Професійний саморозвиток студентів залежить від індивідуально-психологічних чинників, що визначають їхню здатність адаптуватися до складних умов здобування вищої освіти, зберігати достатній рівень мотивації та досягати поставлених цілей. Зазначимо, що питання професійного саморозвитку було та є значущим, але в умовах війни воно набуває особливої актуальності, оскільки має вплив на майбутнє молодого покоління, яке прагне знайти своє місце й професійно самореалізуватися у післявоєнному світі.

Саме тому, метою статті є аналіз індивідуально-психологічних чинників, які впливають на професійний саморозвиток студентів у воєнний період та визначення напрямів сприяння їм у цьому процесі.

Вважаємо доречним звернути увагу на тлумачення поняття «чинник». У словнику сучасної української мови наведено таке визначення: «чинник – рушійна сила, причина будь-якого процесу, явища; суттєва обставина в істотному процесі, явищі» [2]. При цьому, як зазнає Н. Левшенюк, в психології прийнято розрізняти чинники за двома критеріями (категоріями): зовнішні (об'єктивні) та внутрішні (суб'єктивні) [4]. Так, до зовнішніх можна віднести: внутрішній стан у країні (війна); світові тенденції у появі нових професій; економічну ситуацію у країні; суспільну думку щодо престижності і важливості певних професій; рівень заробітної плати; можливість творчого самовираження,

тоді як до внутрішніх – психічні детермінанти, що знаходяться у внутрішньому світі майбутніх фахівців[5].

Під час війни чинники професійного саморозвитку набувають особливе значення, оскільки зовнішнє середовище постійно змінюється, а це у свою чергу, має вплив на психологічний стан студентів та їх здатність до навчання й професійного саморозвитку [1].

Одним із найголовніших (ключових) індивідуально-психологічних чинників професійного саморозвитку можна назвати мотивацію, яка визначає те, наскільки студенти готові оволодіти знаннями й навичками, розвинути власну компетентність. В умовах війни змінюються пріоритети та цінності у студентів, які, у свою чергу, знижують (психологічне напруження, відчуття тривоги) або підвищують мотивацію до навчання. Однак, у ситуації постійного стресу та невизначеності, важливим є формування внутрішньої мотивації, яка базується на усвідомленні значущості вищої освіти для побудови власного майбутнього. Студенти, які вбачають сенс у своєму майбутньому, частіше націлені на саморозвиток та професійне вдосконалення, адже воно дозволяє зберігати стійкість до стресу та нівелювати впливи зовнішніх негативних чинників [3, с. 94].

Другим, не менш важливим чинником, є самосвідомість та рефлексія. Ці чинники є важливою умовою для особистісного і професійного зростання. В умовах війни студентам необхідно бути здатними до рефлексії щодо власних емоцій, думок та вчинків, компетентності у розв'язанні різних професійних завдань. Ця здатність допомагає краще усвідомлювати власні сильні та слабкі сторони, а також корегувати свої дії відповідно до обставин. Розвиток рефлексії сприяє формуванню гнучкості мислення, що дозволяє швидше адаптуватися до нових умов та розвивати емоційну стійкість в професії.

Під час війни студенти постійно стикаються з емоційними навантаженнями, тривогою та страхом, що має негативний вплив на їхню здатність до навчання та професійного саморозвитку. Однак ті, хто має високий рівень емоційної стійкості, можуть швидко адаптуватися до змін та використовувати кризові ситуації як стимул для особистісного та професійного зростання, ніж ті, хто цього не мають.

Успішне професійне самовизначення особистості в сучасному суспільстві потребує швидкого та гнучкого реагування на зміни економічної ситуації, постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення фахівця для досягнення ним високої конкурентоспроможності на ринку праці. Тому в роботах сучасних учених, присвячених проблемам професійного саморозвитку особистості, акценти все більше зміщуються з питань профорієнтації, профпридатності, відповідності особистісно-професійних рис людини тій чи тій професії на процеси активного рефлексивного самоаналізу власних професійних потреб

і можливостей, реалізації екзистенційно-професійної діяльності, процеси активного самотворення людиною проєкту своєї майбутньої кар'єри тощо.

Також, вважаємо, важливим є рівень самоусвідомлення: студенти, які розуміють свої потреби та цілі, здатні краще планувати свій професійний саморозвиток навіть у несприятливих умовах. Самоусвідомлення допомагає їм знаходити індивідуальний шлях до досягнення успіху, долати психологічні бар'єри та адаптуватися до змін. Воно є одним із визначальних факторів професійного саморозвитку студентства в період війни.

Окрім згаданих вище чинників, значний вплив на професійний саморозвиток студентів мають когнітивні здібності та соціальна підтримка. Студенти, котрі можуть активно використовувати свої когнітивні ресурси, мають більше шансів на успішний професійний саморозвиток, навіть в кризових умовах. Водночас, соціальне оточення студентів, включаючи їхніх однолітків, викладачів та сім'ї, відіграє значну роль у процесі професійного саморозвитку. В умовах війни соціальна підтримка стає ще важливішою, оскільки допомагає зменшити почуття ізольованості та психоемоційної напруги. Спільні освітні проєкти, взаємна допомога та участь у волонтерських ініціативах сприяють формуванню позитивної взаємодії, що підтримує моральний дух та сприяє професійному саморозвитку студентів у непростих умовах сучасності.

У якості підходів щодо сприяння процесам професійного саморозвитку студентів можна назвати наступні:

- 1) надання психологічної підтримки, яка сприятиме збереженню їхньої стійкості до стресу й тривожності через психологічне консультування, групи підтримки та спеціальні тренінги з розвитку адаптивності, подолання впливу стрес-факторів та ін.;

- 2) інтеграція професійного навчання з волонтерською діяльністю, що дозволить студентам не тільки отримувати нові знання та навички, але й активно долучатися до соціальних процесів, що підвищує їхню впевненість у власних професійних силах;

- 3) використання потенціалу онлайн-освіти, яка у воєнний час стає одним з ключових ресурсів для професійного саморозвитку завдяки гнучкості навчання, доступу до різноманітних джерел тощо.

Таким чином, індивідуально-психологічні чинники відіграють ключову роль у професійному саморозвитку студентів в умовах воєнного часу. Мотивація, самоусвідомлення, емоційна стійкість та інші чинники – основні фактори, які визначають здатність студентів до здобування вищої освіти, професійного саморозвитку в умовах невизначеності. Натомість психологічна підтримка, розвиток стресостійкості та адаптивних навичок, волонтерська діяльність тощо можуть

посприяти більш ефективному професійному зростанню студентів під час навчання в умовах війни. Важливо забезпечити студентам належну психологічну підтримку та створити умови для розвитку їхніх професійних компетенцій, що дозволить їм не тільки успішно адаптуватися до складних обставин, але й професійно сприяти відновленню суспільства в майбутньому.

Література:

1. Бугерко Я., Гіряк Г. Соціально-психологічні чинники професійного самовизначення студентів закладів вищої освіти. *Наукові записки. Серія : Психологія.* (1). С. 18–24. URL : <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-2>
2. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ : Перун, 2005. 1728 с.
3. Діхтяренко С. Мотивація до навчання під час війни для науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти. *Психологічні проблеми творчості.* 2023. С. 94.
4. Левшенюк Н. Психологічні чинники особистісної готовності викладача післядипломної педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах змін. *Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки.* 2018. № 6. С. 92–107.
5. Степанов О. Психологічна енциклопедія. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.